

FONOLOŠKI POREMEĆAJI I FONEMSKA DISKRIMINACIJA U PREDŠKOLSKE DJECE

DRAŽENKA BLAŽI • MIRJANA VANCAŠ • TATJANA PRIZL-JAKOVAC

primljeno: lipanj 2000.
prihvaćeno: siječanj 2001.

Izvorni znanstveni članak
UDK: 376.36

Fonološki poremećaj obuhvaća pogreške u fonološkoj produkciji (izgovoru) u vidu omissija, supstitucija ili distorzija glasova, te kognitivno utemeljene oblike fonoloških problema koji uključuju manjak u lingvističkoj podjeli glasova. Budući da neki autori naglašavaju uzročno- posljedičnu vezu fonemskog razlikovanja i artikulacijskih teškoća, ispitali smo fonemsku diskriminaciju u predškolske djece s dijagnosticiranim teškoćama artikulacije. Nastojali smo utvrditi obilježja povezanosti teškoća artikulacije i eksterne fonemske diskriminacije koja je ispitana zadacima razlikovanja parova logatoma. Opozicija fonema u logatomima načinjena je s obzirom na najčešće razvojne i fonemske zamjene, te s obzirom na zamjene po mjestu i načinu tvorbe.

Raščlamba podataka odnosila se na utvrđivanje eventualnih razlika u fonemskoj diskriminaciji djece s fonološkim poremećajima i kontrolnoga uzorka te na ispitivanje povezanosti vrste poremećaja artikulacije i tipa pogreške u ispitanika s teškoćama fonemske diskriminacije.

Rezultati pokazuju da postoje statistički značajne razlike u sposobnosti fonemske diskriminacije između skupina ispitanika, te da djeca s fonološkim poremećajima postižu značajno slabije rezultate.

Ključne riječi: fonološki poremećaj, fonemska diskriminacija, artikulacija, auditivna percepcija, radna memorija.

UVOD

Fonološki poremećaj odražava se u govornikovoju produkciji i/ili mentalnim reprezentacijama glasova govora u određenom jeziku (Fey, 1992; Edwards i Shriberg, 1983; Bernthal i Bankson, 1993). Fonološki poremećaj može odražavati nesposobnost da se artikuliraju glasovi govora, pri čemu se teškoće mogu odnositi na motoričku komponentu. Ovaj tip poremećaja opisuje se kao *fonetski* budući da teškoće leže u načinu na koji se glasovi artikuliraju.

Fonološki poremećaj može odražavati način na koji je informacija o glasovima govora pohranjena i predstavljena u mentalnom leksikonu ili način na koji je ta informacija kognitivno dostupna odnosno moguća za prizivanje (Bernhardt, 1992a,b; Dean i sur., 1995; Leonard i sur., 1987). U tom slučaju komunikacijske teškoće mogu imati jezičnu ili kognitivnu osnovu. Poremećaje ovog tipa možemo nazivati *fonemskim* budući da teškoće mogu uključivati način na koji se koriste glasovi za označavanje razlika između riječi (Dinnsen, 1984; Elbert, 1992). Ovi se tipovi fonoloških poremećaja (fonetski i fonemski)

međusobno ne isključuju. Fonološki poremećaji tako mogu imati široki utjecaj na djetetovu artikulaciju (izvedbu) i unutarnje znanje (kompetenciju) o sustavu glasova određenog jezika (Kamhi, 1992). U većini slučajeva, fonološki poremećaji u djece su funkcionalni, nepoznatoga uzroka.

Auditivna je fonemska diskriminacija sposobnost razlikovanja fonema određenoga jezika i pretpostavka je kako usvajanja glasova tako i jezičnoga sustava. Služi djetetu da razlikuje glasove jedne od drugih, da pomoću nje kontrolira usklađivanje vlastitoga proizvođenja glasova s produkcijom glasova govorne okoline, i na kraju da kontrolira usklađenost glasova vlastite produkcije s vlastitim auditivno kinestetičkim predodžbama glasova (Stančić i Ljubešić, 1994).

Istraživanja o povezanosti sustava slušanja i sustava patološkoga izgovora glasova nastoje utvrditi obilježja te povezanosti. Tako je Vuletić (1973) načinila psihoakustičku analizu izoliranih glasova po verbotonalnom

* Autorice su docentice na Odsjeku za logopediju ERF-a. Kontakt adresa: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Kušlanova 59a, Zagreb.